

גליזן 19
ה'תש"פ

פרשת
כי תשא - פורים

גליזן שז"ת

וַיְבָרֶךְ יְהוָה
אֶת-הַמֶּלֶךְ

סימן ע"ו - ע"ט

שאלות שנשאלנו והשבנו בס"ד
ממה שחננו ה' בחמלתו יתברך
אודן נזרית
החונה בעיד האבות באר שבע תובב"א

תוכן הענינים

ג. סימן עו.....

לכתחילה ישלח משלוח אחד שיביאו לחברו בדרך חיבה וקירוב כדת ע"י שליח או בעצמו, ואם ירצה לשלוח עוד משלוח אף ע"י רחפן שמגיע ליעדו יוצא גם בזה ידי חובת משלוח מנות, וכן אם לא היה באפשרותו לשלוח משלוח אלא ע"י רחפן שהגיע ליעדו יצא בו ידי חובת מצות משלוח מנות.

ז. סימן עז.....

האבל חייב במשלוח מנות, וטוב שלא ירבה במשלוחי מנות, ונכון שישלח מנות של בשר ודגים פירות וירקות וכיוצא בהם, ולא תפנוקי מעדנים ומיני מתיקה מיוחדים. ולמנהג הספרדים אף שולחים לו משלוחי מנות, והאשכנזים נוהגים שלא שולחים לאבל כל שהוא תוך יב' חודש לאב ואב או תוך ל' יום לשאר קרובים, ואם שלחו לו רשאי לקבלם, ויצא ידי חובה זה ששלח לו, ומכל מקום אם האבל עני גם האשכנזים שולחים לו מנות אף תוך שבעת ימי אבלות דנחשב לצדקה, וכן אם אין בעיר אלא האבל עם אחר, חייב לשלוח לאבל כדי לקיים לשלוח מנות, אלא אם כן מחל האבל על מנתו, ואפילו למי שמחמיר שלא לשלוח מנות לאבל אם האשה אבלה שולחים מנות לבעלה כיון שהוא אינו אבל. וכן אם האבל הוא רב העיר או שהוא רבו שלימדו תורה, מצוה לשלוח לו מנות דרך כבוד שאין זה אלא כתשלום חוב.

י. סימן עח.....

מעיקר הדין יש להתיר לאכול פת הבאה בכיסנין או מעשה קדירה קודם קריאת המגילה בליל יד', בפרט ליושבי הפרזים שקוראים בליל יד' אחר צום תענית אסתר ורוצים לאכול קצת קודם קריאת המגילה, וכן נשים שממתנות אחר הצום לבעליהן שיחזרו מבית הכנסת ויקראו להן המגילה, אפשר להקל להם עד שיעור שלש ביצים (150 גרם) עוגה או פת הבאה בכיסנין, וקודם קריאת המגילה של שחרית יש להחמיר שלא לאכול פת הבאה בכיסנין עד שיעור כביצה, ואכילת פירות מותרת אפילו הרבה, וכן אם יש ציבור או שומר שמזכיר על קריאת המגילה יש להקל בכל אופן.

טו. סימן עט.....

בקריאת המגילה יש לקרא (אסתר ג, ד) "ויהי כאמרם" הקרי בלבד ולא קוראים גם את הכתיב 'באמרם', כמו בכל המקומות שיש קרי וכתיב וקוראים הקרי בלבד, אמנם מי שנהג לקרא במגילה באמרם כאמרם יש סמך למנהגו.

יז. מפתחות.....

גיליון שו"ת

תורה ודעה

מפי

הרב אודן נזרית שליט"א

ניתן להקדיש פרשיות
לברכה והצלחה
ולעילוי נשמת זכיו"ב
פרטים בטל:
0506491414
0509013000

גדפיקה ועימוד:
א.ש. אשדוד
052-7627127

למעוניינים ניתן לקבל גיליון זה וכן את הגליונות:

שיחות חיזוק; אשיחה בחוקיך; אשיחה בחוקיך בהלכה; מהמחבר במייל: toraoren@gmail.com
כמו כן ניתן להשיג ספרי המחבר סדרות הספרים: שיחות חיזוק (ה' כרכים); אשיחה בחוקיך (ה' כרכים);
קול חתן; קול שמחה; ומארז דיסקים 'שיעורי יגדיל תורה' בטל: 0506491414 , 0509013000

סימן עו

(שו"ע אורח חיים ס' תרצ"ה ס"ד)

שאלה:

נשאלתי האם השולח משלוח מנות לחברו על ידי "רחפן" הפורח באויר, ומגיע למקום היעד ששולחו. האם יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות לכתחילה. ודו"ק. בברכת כהנים באהבה כעתירת גמליאל הכהן רבינוביץ מח"ס "גם אני אודך" ו"פרדם יוסף החדש" על המועדים.

תשובה:

לכתחילה ישלח משלוח אחד שיביאו לחברו בדרך חיבה וקירוב כדת ע"י שליח או בעצמו, ואם ירצה לשלוח עוד משלוח אף ע"י רחפן שמגיע ליעדו יוצא גם בזה ידי חובת משלוח מנות, וכן אם לא היה באפשרותו לשלוח משלוח אלא ע"י רחפן שהגיע ליעדו יצא בו ידי חובת מצות משלוח מנות.

א. הנה יש להתבונן בטעמי משלוח מנות, והביאם באורך מו"ר מרן הראש"ל שליט"א בילקוט יוסף (פורים עמוד תרצה ואילך) דידוע שנחלקו בזה: א. דלהתרומת הדשן (סימן קיא) שטעם משלוח מנות משום צרכי סעודת פורים, כדי שיהיה לכל אחד ואחד סיפק בידו לקיים סעודת הפורים כדינא, וכדמשמע בגמרא דטעמא משום סעודה הוא והיינו שיש אנשים אשר אין להם די סיפוקם לקיים מצות סעודת פורים ומתביישים לפשוט יד לקבל צדקה, תיקנו חז"ל שישלחו להם בדרך כבוד של משלוח מנות על דרך שנאמר (בנחמיה ח) ושלחו מנות לאין נכון לו, ויש שדייקו כן ממ"ש הארחות חיים (סי' ל) והכלבו (סי' מה) שמשלוח מנות הוא משום סעודת פורים, ולכן פורים שחל בשבת נדחית הסעודה ליום ראשון, כיון שא"א לקיים משלוח מנות בשבת, וע"ע במאירי (מגילה ה ד"ה וסעודת פורים) ובספר המכתם (שם), וע"ע בשו"ת מהרלב"ח (סי' לב) ובשו"ת הרדב"ז

(ח"א סי' תקח) ובלבוש (סי' תרצה ס"ד) אך אינו מוכרח כ"כ דאפשר שהוא לריבוי השמחה שבסעודה ולא העיקר, ובספר סדר היום (סדר פורים) כתב צריך להרחיב דעתו ונפשו בימים האלו ולחשוב עצמו שהיום ניצול ממות ומדחי, ויעשה משפט וצדקה עם העניים ואביונים וישלח מנות ומתנות לאין נכון לו כדי שיהיו הכל שמחים ביום זה ולא זה יהיה דואג וזה יהיה שמח.

ב. ובספר מנות הלוי למה"ר ר' שלמה אלקבץ (אסתר ט, יט דף רח) כתב שתיקנו משלוח מנות היפך דברי איש צר ואויב שאמר על בני ישראל ישנו עם אחד מפוזר ומפורד, שיש ביניהם פירוד לבבות ותיקנו משלוח מנות לרמז שהם באגודה אחת ובאהבה ואחזה היפך דברי המן, וכמו שהיה עניינם כאיש אחד להקהל כל אחד עם חבירו, וכמ"ש גם כן מהר"ר יהודה בן שושן, וכעין זה כתב הב"ח (סימן תרצה) דטעם משלוח מנות הוא כדי שיהא שמח ושש עם אוהביו ורעיו, ולהשכיח ביניהם אהבה ואחזה ורעות.

ג. מובא בדברי הב"ח בכדי שתהא השמחה משותפת יחד עם חבריו משפחה ומשפחה ואז תגדל השמחה ותתרבה, וז"ל הב"ח (שם סי' תרצה ד"ה וצריך) טעם מנות ומתנות כדי שתהא השמחה כוללת שמחת עבודת יוצר הכל, והם המתנות לאביונים וג"כ, כוללת שמחת האדם עם אוהביו ורעיו והם המנות ובהיות שהתשועה בפורים היתה כוללת ב' תשועות, שנפרע לנו מכל צרינו ונקם נקמתנו, ועוד שהושיע לנו עד שלא נפקד מאתנו איש, והם באמת שתי מתנות טובות ומרומזים יפה בשתי מתנות שנתן אחשוורוש, האחד בית המן, שבזה נפרע לנו מצרינו, והב' בנתינת הטבעת שלא יפגע בנו שום אויב וצר, לזכר אלו ב' מתנות תיקנו חז"ל בין בשמחת עבודת היוצר, ובין בשמחת

האדם עם אוהביו וריעיו ליתן מידו ומהונו, ב' מתנות לזכר שתי תשועות אלו, ע"י מתנות שנתן אחשוורוש לא ילוזו מנגד פנינו, והמצוה לשלוח ב' מנות לרעהו הטוב להיות שמח ושש עמו על ב' תשועות אלו ע"כ. גם בריטב"א (מגילה ו) משמע שמשלוח מנות ומתנות לאביונים הם משום שמחה, וע"ע בס' בני חיי (סי' תרצד סק"ג) גם בערוך השלחן (סי' תרצה ס"ג) כתב שהטעם משום שמחה, ולכן גם השולח לעשיר יצא (וכ"כ עוד שם סעיף י"ז) וכ"כ בשו"ת בית ישראל הורביץ (חאו"ח סימן פח) שהטעם הוא כדי לשמח המקבל וכ"כ בס' יוקח נא למהר"א הכהן מסאלוניקי סימן (תרצה ס"ק לג לו).

ד. והגאון ר' אלישע גאליקו תלמיד מרן הב"י בפירושו על המגילה (פ"ט פס' כ) כתב בשם המפרשים שתיקנו כן היפך כוונת המן מכל וכל שהמן גזר על הממון כדכתיב ושללם לבוז, ולפיכך רצו חכמים לעשות הוראה בממון שהיה להם לאכול די סיפוקם והותר כדי לתת לאחרים עכ"ל.

ה. ועוד כתב (שם) שהיתה הכוונה להורות היותנו מושגחים שלא בדרך הטבע, שרצו חכמים להורות כי אף אם יעשו דבר המסבב לאדם מיתה לא יועיל, אלא יהיו חיים וקיימים לחזק הפך כוונת המן, והוא דקרא כתיב ושונא מתנות יחיה, וכאן נצטוו בנתינת משלוח מנות איש לרעהו ויחיו ע"כ. (וע"ש עוד שעמד אמאי מרדכי הציל את אחשוורוש, ותי' משום שהיה מהול וחם עליו).

ו. והגאון המהריט"ץ בספרו לקח טוב כתב, שטעם המנות כדרך לוחמים מלחמות עצומות שדרכם לחלק מהשלל שהוא לאוהבים, וכמו שמצינו בדוד שאמר הא לכם משלל אויבי ה', וכן כאן שהמן אמר להשמיד וכו' ושללם לבוז, ועתה היתה להם נפשם לשלל ומקניהם וקניינם כאילו מחדש שללום, לכן היו משלחים מנות איש לרעהו כאילו שללו שלל רב.

ז. ויש שביארו שענין משלוח מנות הוא בשביל להראות שמחה, עיין למהר"ל בספרו אור חדש על מגילת אסתר שכתב שטעם תקנת משלוח מנות הוא כדי להראות שהוא בשלימות גדולה, עד שיוכל להשפיע מטובו גם לאחרים, כי כאשר האדם שמח ויש לו משתה הוא יותר בשלימות, וכאשר יש לו יו"ט הוא יותר בשלימות, ולכן הוסיף לומר ומשלוח מנות, כי כאשר האדם בשלימות לגמרי הוא ג"כ משפיע לאחרים מטובו, הובא בשו"ת בית שערים (ח"א סי' שפ).

ובשו"ת כתב סופר (או"ח קמא) כתב די"ל שטעם מצות משלוח מנות איש לרעהו להראות שמחה חדוה ורעות כדרך שעושים סעודת שמחה, שמשלחים לקרובים ורעים אוהבים ע"כ, וכ"כ בכתב סופר עה"ת (ח"ב סי' שנד) ולעיל (שם סימן קלט) הביא בשם הר"ן שענין משלוח מנות הוא לפי שכן דרך אוהבים ששולחים זה לזה מסעודת שמחה.

ח. ובספר תורת משה להגאון חתם סופר (פ' תצוה דף פא ע"ח) כתב דבשעה שטענו בבבל מודעא רבה, ואמרו ליחזקאל נהיה ככל הגויים, והשי"ת השיב ביד חזקה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם והיו כאנוסים ומוכרחים, לא יכלו לאכול האחד אצל חברו, שאין לומר ע"א נאמן באיסורין, דבעינן שיהיה מוחזק בכשרות, והא קמן שנהנו מסעודתו של אותו רשע ונחשדו על איסור, אמנם עתה שקיבלו את התורה מרצון ושמחה שוב הותרו לאכול האחד משל רעהו ולכן שולחים מנות איש לרעהו ע"כ.

ט. ובספר ברוך ה' להגאון ר' משה רוטמן (חי' הש"ס סי' ט) כתב דהנה קיי"ל (סנהדרין מט) דהרוגי מלכות נכסיהן למלכות וה"ה מלכות גויים, ולפ"ז ישראל בימי המן היה להם דין הרוגי מלכות, ולא היו נכסיהם בשם בעליהן, כי לא היו הנכסים שלהם, ואם כן אח"כ כשחזרו וזכו בהם זכו מן ההפקר, וכל הקודם

המצוה היא דוקא בבשר ויין להראות ששחיטת כולם כשרה וינם מותר. ע"כ.

יב. והגאון ר' שמעון סופר זצ"ל בס' אגרות סופרים (עמוד נב) כתב דכיון שבימים אלו הדור וקיבלו את התורה מאהבה, ואחד מהתנאים לקבלת התורה הוא האחדות, לכן תיקנו משלוח מנות לחזק את האחדות, גם בשפת אמת (שמות לפורים) כתב שעיקר הישועה בפורים נעשה ע"י הכינוס, כמ"ש לך כנוס את כל היהודים וכתוב נקהלו ועמוד על נפשם, ובמתן תורה כתיב הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי, והדור קבלוה בימי אחשורוש בכח הקהילה, וזהו וקבל היהודים לשון יחיד שנעשו אגודה אחת, ואז אין עמלק יכול לשלוט בהם לכן תיקנו משלוח מנות ומתנות לאביונים לעורר אהבת בני ישראל, וזה היה יסוד בית שני שיסודו בכח אהבת ישראל ע"כ.

יג. ובשו"ת תירוש ויצהר (סימן קעב) כתב שבזמן גזירת המן הרבו בצדקה לעניים והרגישו שהצלתם היתה בזכות הצדקה, ורצו לתקן מתנות לאביונים באופן הראוי ביותר שהעני לא יתבייש, ולכן תיקנו גם לשלוח מנות איש לרעהו, ועי"ז לא יתבייש העני בקבלת המתנות.

יד. ובבני יששכר (אדר מאמר ח) כתב על פי דברי החיד"א בספר כסא דוד (דף מא) בשם תלמידי האר"י דהגם דקיי"ל (סוטה כא) דעבירה מכבה מצוה, אבל אין עבירה מכבה תורה גם צדקה וגמילות חסדים אין עבירה מכבה אותם, והנה אנשי כנה"ג תמהו היאך לא הועילו חבילות חבילות מצוות שהיו ביד כל אחד מישראל, אלא שהעבירות כיבו המצוות, ומה שהיה בידם מצות לימוד תורה לא הועיל כיון שהיה להם מודעא וכו' ותיקנו למזכרת גם כן מצות משלוח מנות גמילות חסדים ומתנות לאביונים צדקה, שכל אלה המצוות אין עבירות מכבות אותם, ושוב לא יתחייבו ושוב לא תהיה גזירה כזאת לעולם, ואפילו בדור שכולו חייב ח"ו, כיון שיש ביד ישראל מצות הגיון

זכה, ולכן משום חיבת הנס תקנו חכמים לשלוח מנות, זכר למה שאז לא היה לו נכסים משלו, רק מה שזכה מהמלכות, ולכן יש מנהג שאין מקפידין על גזל וכד' להורות שבפורים לא היה נכסים השייכים לחברו או לו בפרטיות עכת"ד, ואין זה אלא דרך הדרוש.

י. ובס' צדקת הצדיק (סי' רנה) כתב בדבר שהאדם חסר בו וצריך תיקון על ידי התנהגות בהפך, הוא אפילו בענין שהיה אצל אדם אחר מצוה, כדרך שאמרו במלוה ברבית דאפילו לגוי לא, הגם שיש מצוה דלנכרי תשיך, כל שאין עבירה במניעתו צריך למנוע, וזה ענין הקדמת רפואה למכה דמרדכי בבגתן ותרש וכו', ובודאי הוא רפואה פנימית למכה פנימית, ובאמת תמוה אמאי גילה מרדכי, והלא טוב יותר שאחשורוש יהרג, ותינצל אסתר מביאת איסור הגם דקרקע עולם היא וליכא איסור, מ"מ ודאי מצוה להצילה, וגוי לא מעלין ולא מורדין ואין להעלותו ולהצילו כלל, רק ששמעתי דקליפת פרס הוא צרות עין, ולכן תיקנו משלוח מנות בפורים שהוא ההיפוך דצרות עין ע"כ.

יא. ובספר עטרת משה להרבי ממאקאווא זצ"ל כתב בשם הרבי מאיר יחיאל מאוסטרווצא, דמבואר בגמ' שגזירת המן היתה משום שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצאר אלא שהשתחוו רק לפנים כלפי חוץ ולא באמת, אלא שכל אחד מישראל אף שלבו היה למקום, עכ"ז חשד את חברו שמא כיוון לע"ז, והיו צריכים להזהר זה מזה לא לאכול משחיטתו ולא לשותות מיינו, ששחיטת מומר לע"ז שהיא נבילה ויינו יין נסך, אך כאשר נתבטלה הגזירה או אז ידעו שכל אחד התכוין רק לפנים ולבו שלם עם ה' אלקיו, ויכלו לאכול משחיטתו ולשתות מיינו, לכך תיקנו מצות משלוח מנות להראות שאינם חושדים זה את זה, וכתב בעטרת משה (שם) שלכן מצינו בגמ' (מגילה ו) ששלחו משלוח מנות בשר ויין, כי עיקר

התורה וצדקה וגמילות חסדים וצדקתם עומדת לעד ע"כ. וע"ע במאור ושמש (פ' משפטים) שתיקנו לשלוח מנות בפורים לרמוז שצריכין להחזיק בידי לומדי תורה.

טו. ועוד אפשר שהטעם משום שהרבנות את השמחה שעל ידי שפותח את ידו ונותן נפתח לבו ושמחתו יותר שלימה.

טז. ועוד יש לומר שהוא זכר לנס שבאותה השנה שנעשה הנס עשו מעצמם את יום המנוחה ליום משתה ושמחה, להודות להשי"ת ואפשר ששלחו מנות מעצמם כפי הדרך בכל סעודה של שמחה שמתף בה את חבריו וקרוביו, ותיקנו לעשות זכר לזה בכל שנה, וכן צמים ביום י"ג אדר שבו התענו בזמן המלחמה, שכל זה הוא זכר לנס לראות את עצמו כאילו עתה היתה הצרה ועתה היתה הרווחה ותשועת ה', וכמו שכתבו המפרשים שתענית אסתר הוא זכר לנס, כ"ש מצוות הפורים די"ל שהם זכר לנס ודו"ק, וע"ע בדרשות ר"י אבן שועיב (פרשת תצוה) שהמן הרשע רצה לקעקע ביצתם לגמרי להשמיד להרוג ולאבד, להשמיד זהו אבדן הדת, להרוג זהו אבדן הגופים, ולאבד זהו אבדן הממון, וכשריחם השי"ת עליהם קבעו ג' מצות כנגד אלו השלשה מקרא מגילה כנגד הדת, שמחה ומשתה כנגד הגופים, ומשלוח מנות ומתנות לאביונים כנגד הממון.

ובביאור הגר"א לאסתר (פ"ג פס' יג) כתב שהמן גזר ד' גזירות: א. להשמיד ב. להרוג ג. ולאבד ד. ושללם לבוז וכנגדם קיבלו ישראל: א. מקרא מגילה ב. שמחה ג. משתה ד. מתנות לאביונים, ושם (פס' יט) כתב באופן אחר דשמחה ומשתה ויו"ט ומשלוח מנות וכו' הם ארבעה, כנגד ארבעה דברים שרצה המן לעשות כדפרשתי לעיל. ע"כ.

ולפי זה יש לומר דלטעם א של התרומת הדשן שהוא מדין הסעודה, וכן לטעמים ד-ז ט-י-יג-טז שהוא מדין הנתינה וזכר לנס אין

דין בצורת המשלוח אלא בתוצאה, וכן לטעמים ח, יא שהוא להורות שכעת אפשר לאכול משל חברו ואין לחושדו בכשרות, אם יודע ממי מקבל יוצא בזה ידי מצות המשלוח, ומשלוח ע"י רחפן שהגיע ליעדו מקיים בו המצוה אף לכתחילה.

ואמנם לטעם ב שכתב בספר מנות הלוי שהוא להרבנות אהבה בין רעים וכן לטעם ג של הב"ח שתהיה שמחה משותפת עם אחיו, וכן לטעם יב לעורר אהבת בני ישראל, נראה שלא מועיל משלוח ע"י רחפן לכתחילה, שאין זה מדרך קירוב כל כך אף אם יודע ממי קבל.

וסיים בילקוט יוסף (שם) שאף שהאחרונים פלפלו לענין דינא בטעמים של משלוח מנות, ומהם בשו"ת חתם סופר (חאו"ח סימן קצו) ובשו"ת כתב סופר (חאו"ח סימן קמא אות ב) ובשו"ת שבט סופר (חאו"ח ס"ס כג וסימן כח) ובשו"ת בנין ציון (סימן מד) ובשו"ת אפרקסתא דעניא (סימן כה) ובשו"ת בית שערים (סימן שפ) ובשו"ת תורה לשמה (סימן קפח) ובשו"ת חלקת יעקב (או"ח סימן רלה) ובשו"ת משנה הלכות (ח"ו סימן קכג) ועוד וראה בחזו"ע פורים (עמ' קיז) מכל מקום בדרך כלל אין הטעם מוכרח, ואין לנו ברירות מה הטעם, ולכן אין להוציא דין בהכרח ע"פ הטעמים, והחיד"א בשו"ת יוסף אומץ (סימן פב) כתב לגבי מתנות לאביונים שאין להוציא דין מכח הטעמים, וכמ"ש מהרא"י כתבי תה"ד (סימן קח) ע"כ.

ב. זאת ועוד כתב (שם עמוד תשמב) דבשו"ת בנין ציון (ס"י מד) נסתפק האם יש לשלוח דוקא ע"י שליח, שמכיון דכתיב ומשלוח י"ל דקפדינן שיהיה דוקא דרך שליח ולא דרך נתינה, ומסיק שהואיל ושני הטעמים שנאמרו במשלוח מנות שייכים גם כשמביא ונותן המנות בעצמו שפיר דמי ע"כ. וע' בב"י (ס"ס תרצה) דלכאורה מוכח דס"ל דמשלוח בדוקא וי"ל, וע' בדרכי משה (שם אות ז) שרש"י ס"ל דמשלוח לאו דוקא ע"ש, והכי פשיטא ליה להמאורי אור (עוד

שורת עדיל הנחה

ע"י עצמו, מהא דאמרין בגמ' מגילה ז: דמחלפי סעודתייהו אהדדי, ופירש"י זה אוכל אצל חברו וכו', הרי שאף שלא שלח ע"י שליח מקיים בזה מצות משלוח מנות, אלא שברמב"ם (פ"ב מהל' מגילה ה"ט) כתב זה שולח סעודתו לזה וזה שולח סעודתו לזה עכ"ל. ולכאורה משמע דבעינן שליחות דוקא, דאל"כ הול"ל זה נתן סעודתו לזה וכו' ע"כ, אולם אין דיוק זה מוכרח, ופשוט.

ואף שבספר יבקשו מפיהו (עמוד נו) כתב בשם הגריש"א שאין ענין להקפיד לתת משלוח מנות על ידי שליח, מ"מ נראה שכיון שמצינו שכמה גאוני עולם חששו לדברי הבנין ציון, ואף שאינו לדינא, מ"מ יש בזה מדת חסידות משום מהיות טוב. וכ"פ בילקוט יוסף (שם) הלוקח מנותיו בעצמו ומביאם לחברו יוצא ידי חובת משלוח מנות ואין צריך לשולחם על ידי שליח דוקא, ויש שנהגו להקפיד לשלוח מנות לכל הפחות לאדם אחד על ידי שליח.

לכן נראה לדינא דלכתחילה ישלח משלוח אחד שיביאו לחברו בדרך חיבה וקירוב כדת ע"י שליח או בעצמו, ואם ירצה לשלוח עוד משלוח ע"י אף ע"י רחפן יוצא גם בזה ידי חובת משלוח מנות.

למועד דף קכ"ט סע"א) ע"ש, אבל הגאון החת"ס (בחי' לגיטין כב:) ס"ל שצריך לכתחילה לשלוח המנות ע"י שליח ולא יתנם בעצמו, וכ"כ בשמו בספר המקנה (ח"ב ד"ו ע"א), גם בס' יפה ללב (ח"ב סי' תרצה סוף אות יט) הצדיק מקום ספיקו של הבנין ציון, שהדין עמו במ"ש, דלא מהני שיתנם בעצמו כיון שבפסוק ובפוסקים הזכירו לשון שלוח, ולכן מה שהיה נוהג רב חסיד אחד להביא בעצמו המנות וליתנם לרעהו לקיים מצוה בו יותר מבשלוחו, נמצא חומר קולו שלפי הנראה צריך דוקא ע"י שליח ולא בעצמו עכת"ד.

אולם בשו"ת יהודה יעלה אסאד (תאו"ח סי' רז) כתב דקרא נקט לרבנות "משלוח" דאע"ג דבעלמא מצוה בו יותר מבשלוחו, הכא קמ"ל דליכא קפידא, ושלוחו שוה ממש כאילו נתנם הוא בעצמו, א"נ דעדיף טפי ע"י שלוחו שהוא דרך כבוד יותר וכו', אבל בכל אופן יוצא י"ח ע"כ, וכ"כ בפשיטות הגאון מבוטשאטש באשל אברהם (סי' תרצה) וכן פסק בשו"ת נחלת בנימין (סימן קלו) וכן העלה בתשובה בכת"י בס"ד, וכך נהג הגאון החזון איש לשלוח מנות בעצמו ולא על ידי שליח וע' בשו"ת יד הלוי (סי' קיח).

ובספר אסופות הגר"ח כתב בשם הגר"ח מבריסק שהביא ראיה דיכול להביא את המנות

סימן עז

(שו"ע אורח חיים ס' תרצ"ז ס"ו יורה דעה סי' שפ"ה ס"ג)

ודגים פירות וירקות וכיוצא בהם, ולא תפנוקי מעדנים ומיני מתיקה מיוחדים. ולמנהג הספרדים אף שולחים לו משלוחי מנות, והאשכנזים נוהגים שלא שולחים לאבל כל שהוא תוך יב' חודש לאב ואב או תוך ל' יום לשאר קרובים, ואם שלחו לו רשאי לקבלם, ויצא ידי חובה זה ששלח לו, ומכל מקום אם האבל עני גם האשכנזים שולחים לו מנות אף תוך שבעת ימי

שאלה:

נשאלתי איך צריך לנהוג אבל על אב ואב במשלוח מנות.

תשובה:

האבל חייב במשלוח מנות, וטוב שלא ירבה במשלוחי מנות, ונכון שישלח מנות של בשר

מלשלוח מנות וחייב רק במתנות לאביונים, ואף שבשו"ת גדולת מרדכי (ח"ב חיר"ד סימן כא) כתב שמנהג ג'רבא תונים שהאבל אינו שולח מנות ורק שולחים לו מנות ע"ש, אנו אין לנו אלא דברי מרן שהאבל חייב לשלוח מנות כי האבל חייב בכל המצות, ואף עולי ג'רבא צריכים לנהוג כן בארץ ישראל, אחר שעלו לארץ שלא על דעת לחזור למקומם וכבר כתב מרן באבקת רוכל (סימן ריב) דקמא קמא בטיל ועליהם לנהוג כפי המקום שבאו אליו ע"ש ובפרט בארץ ישראל אתריה דמרן, ולא יעשו עדרים עדרים להשאר במנהגם הקודם.

ובתשובות מימוניות לספר שופטים (סי' ט"ז) והובא בהגה בשו"ת לחם שערים (יחיאל מיכל סי' לו אות ג) כתב שאבל רשאי לשלוח מנות לשלשה מחבריו, והפמ"ג בשו"ת מגידות (סי' ס"ח נח) כתב שעד שלשים יום אין לו לשלוח ליותר מאדם אחד, אבל לאחר מכן תוך י"ב חודש רשאי לשלוח להרבה אנשים, ובנחלת שבעה (הלוי ח"ב סי' יז) כתב שרשאי לשלוח לשני חברים ולא יותר, ובשו"ת לחם שערים (שם) והגר"ש"א באשרי האיש (עמוד שי) כתבו שאינו רשאי לשלוח אלא רק לאדם אחד, כדי לקיים את עיקר חיוב המצוה ולא יותר מכך, והובא בכי בא מועד (פורים עמוד קל), וכתב בילקוט יוסף (שם) טוב שהאבל לא ירבה במשלוח מנות ובשם המטה משה (סי' תתריז) כתב ונכון שישלח מנות של בשר ודגים פירות וירקות וכיוצא בהם, ולא תפנוקי מעדנים ומיני מתיקה מיוחדים.

ב. והרמ"א (שם וביו"ד שפ"ה ס"ג) הביא את המהרי"ל ומהרי"ב אבל אין שולחין לאבל כל י"ב חדש (מהרי"ל). ומ"ב (שם ס"ק כ) הסביר היינו לאביו ואמו, ולשאר קרובים תוך ל', והטעם כדין שאילת שלום שאסור י"ב חודש. ועוד כתב (בס"ק כא) דמש"כ הרמ"א וכמו שיתבאר בי"ד סי' שפ"ה, עיין שם. כונתו להורות דבמקום שנהגו להקל לשאול בשלומם מותר לשלוח להם מנות ג"כ בתוך י"ב חודש

אבלות דנחשב לצדקה, וכן אם אין בעיר אלא האבל עם אחר, חייב לשלוח לאבל כדי לקיים לשלוח מנות, אלא אם כן מחל האבל על מנתו, ואפילו למי שמחמיר שלא לשלוח מנות לאבל אם האשה אבלה שולחים מנות לבעלה כיון שהוא אינו אבל. וכן אם האבל הוא רב העיר או שהוא רבו שלימדו תורה, מצוה לשלוח לו מנות דרך כבוד שאין זה אלא כתשלום חוב.

א. הטור (סי' תרצו) כתב אבל חייב לשלוח מנות וכו' כדברי הר"ם מרוטנבורק, אמנם הריא"ז, הובאו דבריו בשלטי הגבורים פרק ואלו מגלחין (י"ז ע"ב אות ב') כתב, האבל פטור ממשלוח מנות, ואחר שבעה שולח בצינעא לאחד מקרוביו או לאחד מן העניים הביאו בכנה"ג (שם ס"ק ד).

ובדרכי משה (שם אות ד) כתב אבל אין שולחין לו, וכן כתב מהרי"ל בתשובה (סי' לא) דאין משלחין לאבל כל שנים עשר חדש על אביו ואמו. ומהרי" ברין כתב דאין שולחין לאבל בפורים אבל איהו חייב לשלוח ככל המצות האמורות בתורה, מיהו אם לא היה בעיר אלא האבל וחברו חייבין לקיים משלוח מנות ושולחין זה לזה, אלא אם כן מוחל האבל על מנתו דאז מנתו מחולה עכ"ל.

ומרן השו"ע (שם סעיף ו) כתב כדברי הטור יש מי שאומר שהאבל חייב לשלוח מנות.

ובמשנה ברורה (שם ס"ק יז) באר אפילו תוך שבעה דהא חייב בכל מצוות האמורות בתורה, וכ"ש דחייב במתנות לאביונים, ובשער הציון (שם ס"ק יח) הסביר דכן משמע מדברי הרא"ש ומרדכי ותשובת מהרי" ברונא, דהא חייבוהו מטעם דהא חייב בכל המצוות, ואף תוך ז' בכלל. וכ"כ בילקוט יוסף (פורים עמוד תשעה) שכ"ה בהרא"ש (פ"ג דמ"ק סי' פה) בשם רבינו מאיר ומהר"ם מרוטנבורג, בתשובת מיימוני סדר שופטים (סי' טו) ובמרדכי מגילה (סי' תשפה) ובספר הפרנס (סי' רסט) וזה שלא כדברי הריא"ז (מ"ק פ"ג ה"ו אות ב) שכתב שהאבל פטור

עשוי לשמות, וכ"מ מדברי רמ"א ע"כ, אמנם הט"ז (סי' תרצו סק"ג) כתב שמכיון שהרמ"א ביו"ד כתב שמנהגנו להקל בשאלת שלום ממילא מותר ג"כ לשלוח לו מנות ויש לסמוך ע"ז כשהאבל עני והמג"א (סק"ב) כתב שכוונת הרמ"א להורות שכל זה לדעת האומרים שכל דיני אבלות נוהגים בפורים אבל במקום שאין נוהגים אבלות בפורים דין פורים כדין שבת, ובמקום שנהגו לשאול בשלום אכלים בשבת מותר לשלוח אליו מנות ע"כ.

ולפי מה שנתבאר שהעיקר כדעת מרן ביו"ד (סימן תא ס"ו) שאין אבלות בפורים לא ביו"ד ולא בט"ו אלא רק דברים שבצינעא נוהג, לפי זה יש להורות שיכולים לשלוח מנות לאבל לשמחת פורים, ועיין להרב המקובל מהר"י צמח בספר נגיד ומצוה (דף כו ע"א) שג"כ פסק שאין דין אבלות בפרהסיא בפורים ע"ש, וכ"כ מרן החיד"א בברכי יוסף (יו"ד שם סק"י) שלענין הלכה נקטינן כמו שפסק מרן בב"י ובש"ע יו"ד שהלכה כדברי המקל באבל, ושכן עלתה הסכמת הרב בית דוד (חאו"ח סי' תצז) וכן הורינו הלכה למעשה, וכ"כ הרב כסא אליהו (שם סק"ב) והרב שלחן גבוה (באו"ח ס"ק טז) וע"ע להגר"ח פלאג"י בשו"ת חיים ביד (סי' קכה אות עג) שכתב ראיתי לעטר הגאון מר זקני בשו"ת חקרי לב (ח"ב ליו"ד בשו"ת או"ח סימן יט) שדעתו שאין אבלות בפורים, ואפי' למה שנוהגים פה אזמיר לעשות יום ט"ו מספק, אעפ"כ אינו נוהג בו אבלות אלא בדברים שבצינעא כמו בשבת וכן ראיתי לרבני דורנו שהורו כן, וכן נהגתי להורות, וכן הורה מרן החיד"א בברכי יוסף, וכן פסק הרב ראש משביר (ח"א בליקוטים דף לה אות ח) זולת אם יום י"ד או ט"ו הוא יום מיתה וקבורה דהוי מדאורייתא וכו' ע"ש, וכ"כ בשו"ת זרע אמת (חאו"ח סי' קב) וע"ע בשו"ת שמן המשחה הראשון (ס"ס נח דף קלב) ובשו"ת ויאמר יצחק (דף לא ע"ב) ובספר חכמה ומוסר (אות רמו) ובשדי חמד אבלות (אות סב) ע"ש, והנה בכל ארץ יהודה היו שואלים

[אבל לא בתוך שלשים] אבל לא ישלחו לו מיני שמחה. ובמגן אברהם (שם ס"ק יא) הביא שכתוב במהרי"ל כל דבר שמחה לא ישלח ולא ישלחו לו, וכ"כ בס"ח, ומט"מ כתב שהמנהג שאין שולחין לאבל אפילו דבר שאינו עשוי לשמות, וכ"מ מדברי רמ"א, וז"ל ס"ח מי שמת אביו בפורים לשנה הבאה ישלח מנות ובאותו שנה ישלח מעות או בשר לעניים רק לא תפנוקים העשויים לשמחה, וכל דבר של שמחה לא ישלח ולא ישלחו לו עכ"ל (סי' תשי"ג), ופשוט דאם האבל הוא עני דמותר לשלוח לו מעות דלא גרע מצדקה ע"כ. וכ"כ כנסת הגדולה (שם הגב"י אות ב), ובמור וקציעה (שם) הקשה צ"ע ממשנה [מו"ק ג, ז] אין מוליכין לבית האבל כו' אלא בסלים, הא בהדיא דאפילו לבית האבל מוליכין מנות רק לא בכלים המכובדים, ודווקא בז' ימי אבל, אבל באבילות דשלשים ודי"ב חודש לא שמעינן דליתסר אף במכובדים.

והט"ז כתב (שם ס"ק ג) וכיון שכתב שם רמ"א דמנהגנו להקל בשאלת שלום מותר לשלוח לו מנות ג"כ, אבל אין נראה לסמוך ע"ז אם לא שהאבל עני. ע"כ. ובילקוט יוסף (שם) כתב שכ"כ גם בבן איש חי (פרשת תצוה אות יח) דאבל שהוא בתוך י"ב חודש על אב או אם לא ישלחו לו משלוח מנות כלל. וגם בשו"ת איש מצליח (חלק א' דף ס"ג ע"ב) כתב שאסור לשלוח מנות לאבל משום דעיצומו של יום מוכיח ששולח לשמחת היום, ולכן אסור אפילו מאכלים פשוטים, ואפילו בתוך שבעה, אבל אם שלחו לו מותר לקבל אף בתוך ג' ימים ואין קפידא, אלא למשלח, והאבל עצמו חייב במשלוח מנות ובתוניס וג'רבא המנהג להפך, וכן הביא עיקרי הד"ט שיש נוהגים כן, וע"ש טעם המנהג.

והגר"א (סק"ד) כתב שהוא מדין שאין שואלים בשלום האבל עד תום י"ב חודש ומשלוח מנות הוא כשאלת שלום, גם במטה משה כתב שהמנהג שאין שולחין לאבל אפילו דבר שאינו

שורת עדיל הנחה

(מהרי"ב). והסביר המשנה (שם ס"ק כב) בשם הגר"א דאין נותנין לאדם מתנה על כרחו.

ד. עוד כתב בילקוט יוסף (שם) ואע"פ שפסק מרן ביו"ד (סי' שעד ס"ו) שכל מי שמתאבל עליו מתאבל עמו, חוץ מאשתו שאע"פ שהוא מתאבל עליה אינו מתאבל עמה אלא על אביה ואמה, מ"מ הרמ"א (שם) כתב דהאידינא נוהגים להקל באבלות זו של מתאבלים עמו שאין זה אלא משום כבוד האבלים, ועכשיו נהגו למחול וכל המחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהין ע"ש, ועכשיו פשט המנהג כדעת הרמ"א, ובשו"ת ישכיל עבדי ח"ח (חאו"ח סי' כ אות מג) הוסיף שבמשלוח מנות בפורים שיש עגמת נפש למי ששולח ואין האבל רוצה לקבל, נראה שאין לו רשות להחמיר על עצמו, ועכ"פ אפילו למרן שאחרים עושים לו, לית לן בה, וסיים ולכן אני מסכים שמותר לשלוח למי שאשתו אבלה ואין להחמיר, וכן הוא בחזון עובדיה פורים (עמוד קצג), ובתשובות והנהגות (ח"א סי' תרצב) שאיש אבל אין לשלוח לו לאשתו משלוח למנות שהוא כהערמה, אבל חברותיה רשאיות לשלוח לה ע"כ. ובכי בא מועד (שם) כתב דהמקל בכל מצב יש לו על מי לסמוך.

בשלוש אבלים בשבת וכמ"ש בירושלמי (ברכות פ"ב ה"ו) וכן נוהגים כיום בירושלים וסביבותיה לומר שלום לאבלים בשבת בתוך י"ב חודש, הילכך יש להתיר לשלוח מנות בתוך י"ב חודש לאביו ולאמו או בתוך שלשים לשאר קרובים, ובלא"ה מותר לשלוח מנות להרב כשהוא אבל בתוך י"ב חודש דהוי כתשלום חוב, ולא משום שמחה וכמבואר בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ה סי' רלו), ואם האבל עני מותר לשלוח מנות אליו מעות וכיו"ב דלא גרע מצדקה, וכמ"ש המג"א והא"ר הובאו בכף החיים (סי' תרצו ס"ק לב) ואין להחמיר בכל זה, וכן כתב בנהר מצרים (הלכות פורים אות ז) שמנהגנו לשלוח מנות גם לאבל בתוך י"ב חודש על אב ואם, ודלא כסברת הרמ"א דאסר לשלוח לו כל י"ב חודש דלא נהגו כן. ע"ש. ומ"מ גם לסברת הרמ"א כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' ק"ז אות ג') אם שלחו לו רשאי לקבלם, ובשו"ת אבן השהם (פלמוטר סי' יד) דיצא ידי חובה זה ששלח לו, והביאם בכי בא מועד (שם עמוד קכט).

ג. עוד כתב הרמ"א (שם) ואם אין בעיר אלא האבל עם אחר, חייב לשלוח לאבל כדי לקיים לשלוח מנות, אא"כ מחל האבל על מנתו

סימן עח

(שו"ע אורח חיים תרצ"ב ס"ד)

תשובה:

מעיקר הדין יש להתיר לאכול פת הבאה בכיסנין או מעשה קדירה קודם קריאת המגילה בליל יד', בפרט ליושבי הפרוים שקוראים בליל יד' אחר צום תענית אסתר, ורוצים לאכול קצת קודם קריאת המגילה, וכן נשים שממתינות אחר הצום לבעליהן שיחזרו מבית כנסת ויקראו להן המגילה?

שאלה:

נשאלתי האם יש להתיר מעיקר הדין לאכול פת הבאה בכיסנין או מעשה קדירה קודם קריאת המגילה, בפרט לפרוים שקוראים בליל יד' אחר צום תענית אסתר, וכן נשים שממתינות אחר הצום לבעליהן שיחזרו מבית כנסת ויקראו להן המגילה?

ופסק מרן (בסימן תרצב סעיף ד) כדברי תרומת הדשן וז"ל: מי שהוא אנוס קצת ואינו יכול לילך לב"ה וצריך להמתין עד אחר שקראו הקהל, וקשה עליו לישב בתענית כל כך, יכול לשמוע קריאתה מבעוד יום מפלג המנחה ולמעלה. וכתב הרמ"א (שם) אבל אסור לאכול קודם שישמע קריאת המגילה, אפי' התענית קשה עליו (תה"ד סימן ק"ט).

ב. וכתב המגן אברהם (שם ס"ק ז) ועיין מה שכתבתי (סי' תרפ"ז ס"ק א) בשם רא"מ דס"ל איידי דחביבא לא אתי למפשע, ומה"ט לא אסרו ללמוד כמו גבי בדיקת חמץ עכ"ל, א"כ ס"ל דקיל מק"ש וחמץ, והנה כיון דבק"ש ובדיקת חמץ שרי טעימה כמ"ש סי' רל"ה ותל"א ק"ו כאן, ועוד דעיקר קריאת המגילה ביום, ונ"ל דמשום הכי שינה רמ"א לשונו וכתב אסור לאכול וכו' משמע דטעימה שרי, ומ"מ אין להקל אלא לצורך גדול, ובתוספתא (דפ"ק דשבת ה"ד) כתב דמגילה דמי ללולב ושופר וק"ש. משמע במהרי"ל (הלכות פורים עמוד תלג) דאפילו חולה לא יאכל קודם קריאתה א"כ יש בו סכנה. ופשוט דאנוס קצת יכול לשמוע של יום קודם הנץ החמה אחר שעלה עמוד השחר עיין (סי' תרפ"ז ס"א), וכתב שם ב"י בשם אורחות חיים שנהגו לקרות קצת מבעוד יום כדי להקל על האנושים והמעוברות שלא יתענו יותר מדאי ע"כ. וכתב על זה המשנה ברורה (ס"ק יד) עיין במ"א שמסיק דדוקא אכילה אסור אבל טעימה בעלמא שרי, ועל כן טוב יותר להקל לאיש הזה שיטעום קודם קריאת המגילה ולא להקל לקרות מפלג המנחה ולמעלה, דהפרי"ח קרא תגר על קולא זו ודעתו דקודם צה"כ אינו יוצא כלל אפילו דיעבד, וכן משמע דעת הגר"א בביאורו. ואפילו טעימה אין להקל אלא לצורך גדול דהיינו חולה קצת או מי שמתענה והתענית קשה לו ושיעור טעימה היינו כביצה פת או משקין כשיעור ביצה. וכתב הפמ"ג דלפי דעת הפרי"ח אפילו בין השמשות אין לקרות ובדיעבד אם קרא בבין

המגילה, אפשר להקל להם עד שיעור שלש ביצים (150 גרם) עוגה או פת הבאה בכיסנין, וקודם קריאת המגילה של שחרית יש להחמיר שלא לאכול פת הבאה בכיסנין עד שיעור כביצה, ואכילת פירות מותרת אפילו הרבה, וכן אם יש ציבור או שומר שמוכיר על קריאת המגילה יש להקל בכל אופן.

א. הנה בתרומת הדשן (סימן קט) נשאל מי שהוא אנוס קצת שלא יכול לילך לבהכ"נ לקריאת מגילה וצריך להמתין עד לאחר שקראו הקהל, ואז ימצא לו אחד שיקרא לו, וזה קשה עליו לישב כל כך בתענית האם מותר לו לשמוע קריאתה מבעוד יום ב"ג בתענית אסתר או לא? והשיב יראה דיכול לשמוע קריאתה ויוצא בה מבעוד יום לאחר תפלת ערבית מפלג המנחה ואילך, דהיינו שעה ורביע קודם הלילה. דפסק רבינו תם בריש ברכות דקי"ל דמזמן ההוא ואילך חשיבא לילה לענין ק"ש. ואף על גב דהקפיד התם רחמנא להדיא אומן שכיבה, ובההוא זימנא לאו זמן שכיבה הוא. מ"מ נפיק מידי ק"ש משום דחשיב לילה. כ"ש לענין קריאת מגילה דליכא קפידא במידי אי חשבינן ההוא זימנא ללילה שתהא קריאה בזמנה ב"ד. אף על גב דכמה גדולים פליגי ארבינו תם התם בריש ברכות. הא כתב במרדכי התם בשם ראבי"ה המנהג כוותיה דר"ת, והמחמיר כדברי שאר גאונים נקרא הדיוט אם לא הורגל בשאר פרישות. אבל אין נראה לי להתיר למי דקשה לו להמתין כדלעיל, שיטעום מעט קודם קריאת מגילה וימתין שוב עד שיבא לו הקורא. כדאמרינן פ"ק דברכות (ו' ע"ב), לא יאמר אדם אוכל קימעא ואשתה קימעא ואח"כ אקרא ק"ש ואתפלל כו', עד כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה. ונראה דכל שכן לענין קריאת מגילה דחיישינן שמא תחטפנו שינה ויבטל מקריאתה, שהרי יש בה שהות טובא וגם קריאתה חובה טפי, שהרי כל המצות נדחות מפניה. עכ"ל

השמשות ג"כ מסתפק שם אם לא באונס והכרח גדול יש לצדד להקל. וכתב בח"א דאפילו קרא מקצתה קודם צאת הכוכבים לא יצא וצריך לחזור ולקרוא ובלי ברכה. ועיין בשע"ת בשם הברכי יוסף ובביאור הלכה דמ"מ המיקל לחולה ולילודת למהר קריאתן מבעוד יום קצת יש לו על מי לסמוך עכ"ל.

ג. ובתשובת מרן מופת הדור בשו"ת יביע אומר (חלק ט אורח חיים סימן סז) האיר על דברי תה"ד והמג"א הנ"ל וז"ל: ובאמת שהתוספות (ברכות ד ב) ד"ה וקורא, כתבו, מכאן משמע שמשעה שהגיע זמן קריאת שמע של הלילה, אין לו לאכול "סעודה" עד שיקרא קריאת שמע ויתפלל ערבית. וכן כתב בהגהות מיימוני (פרק ו מהל' תפלה אות ט) בשם התוס'. וכ"כ המרדכי (שם סי' ד). וכ"כ בתוס' הר"י שירליאון. ומוכח שטעימה בלבד מותר. ולשון הטור וש"ע (סי' רלה ס"ב) אסור להתחיל לאכול סמוך לזמן קריאת שמע של ערבית, וכוונתם כמו שכתבו הטוש"ע (סי' רלב ס"ג), דמה שאסור לאכול קודם מנחה, היינו כשקובע עצמו לסעודה, אבל לטעום כגון כביצה פת כדרך שאדם אוכל בלא קבע מותר, כמו אכילת פירות שמותר. ע"ש. ולפ"ז כיון שאף בקריאת שמע דאורייתא מותר לטעום כל שכן מגילה דרבנן. וכן ראיתי להמגן אברהם (סי' תרצב סק"ז) שכתב להעיר על דברי התרומת הדשן, שמדברי הרא"ם מוכח דס"ל דמגילה אידי דחביבא לא אתי למפשע, ומה"ט לא אסרו ללמוד קודם מקרא מגילה כמו שאסרו בבדיקת חמץ. אם כן ס"ל דמקרא מגילה קיל מקריאת שמע ובדיקת חמץ, וכיון דבק"ש ובדיקת חמץ, טעימה מותרת, קל וחומר למקרא מגילה, ועוד שעיקר מצות מקרא מגילה ביום. ונראה דמשום הכי כתב הרמ"א אסור "לאכול" קודם מקרא מגילה, משמע דטעימה שרי, ולכן שינה הרמ"א מלשון התרומת הדשן. ומ"מ אין להקל אלא לצורך גדול. עכת"ד. וכ"כ בשו"ת בשמים ראש (סי' עד), שטעימה בעלמא קודם נטילת

לולב אין בה איסור אלא שראוי לירא שמים לחבב המצוה שלא להקדים לה דבר, אך חלושים שקשה להם להמתין מותרים לטעום דבר מועט ולשתות וכו'. ע"ש. אך קצת קשה למה החמיר המגן אברהם א"כ במקום צורך גדול. והרי סתמא דמילתא אחר תענית אסתר, לכמה אנשים חשיב צורך גדול לטעום משהו קודם קריאת מגילה. והרי הארחות חיים כתב בשם הראב"ד, והובא להלכה בש"ע (סי' תרצב ס"ד) שהאנוסים ונשים מעוברות שקשה להם להמתין לאכול עד אחר קריאת המגילה, שקשה להם לישב בתענית יותר מדאי, מותר להם לקרוא המגילה מפלג המנחה ולמעלה. ואף על פי שהפרי חדש חולק על זה וס"ל שצריכים להמתין לקרוא המגילה בלילה ממש, מ"מ מצאנו כמה אחרונים שהליצו בעד המנהג הזה שהובא בראשונים, (וכמ"ש בבגדי ישע ובמור וקציעה ובמאמר מרדכי). וגם המאירי כתב כדברי הראב"ד. וכ"כ המשנה ברורה בביאור הלכה (ס"ס תרצב). ומ"מ נקוט מיהא דחשיב צורך בטעימה קודם קריאתה. והמג"א עצמו (סי' רלה סק"ד) הביא ג"כ דברי התרומת הדשן, וכתב, ומ"מ נ"ל שאין להחמיר בטעימה בעלמא. ע"ש. ולא הצריך שיהיה צורך גדול. וכן פסק מהר"י זרקא בספר עוד יוסף חי (ברכות ד ב) להתיר לכתחלה טעימה בעלמא כהמג"א. וכ"ש במגילה דחביבא ועיקר מצותה ביום. וע"ע בערך השלחן (ס"ס תרצב). ולכן נראה שלא כתב כן המג"א אלא לחומרא בעלמא. וכ"כ הפמ"ג שהמג"א התיר טעימה לפני קריאת המגילה בלילה. (וגם דברי הבשמים ראש מתפרשים שהוא מדרך חסידות בעלמא). אמנם ראיתי להגר"ח פלאג"י במועד לכל חי (סי' לא אות עז) שכתב בזה"ל: אפילו דקשה לו התענית לא יטעום קודם קריאת המגילה. ע"כ. ותימא, זו מנין לו, והרי מכל הפוסקים מוכח שטעימה מותרת מן הדין אפילו לכתחלה, ועכ"פ אם קשה לו התענית בודאי שיוכל לטעום, דלא עדיף מקריאת שמע ובדיקת חמץ. (וע' בספרו רוח חיים א"ח סי' תרנב). וע' בכף החיים בדין בדיקת חמץ (סי' תלא ס"ק

טו). ודון מינה לנ"ד. וכן עיקר. ודלא כהגר"ח פלאגי הנ"ל. עכ"ל.

ד. והנה מקור הדין לאסור האכילה כשהגיע זמן המצוה מבואר כאמור בשולחן ערוך (סימן רלב סעיף ג) במה שאסור קודם מנחה וז"ל: והא דאסור לאכול סעודה קטנה, היינו כשקובע לסעודה, אבל לטעום, דהיינו אכילת פירות, מותר. והוא הדין לאכול פת כביצה כדרך שאדם אוכל, בלא קבע, מותר. ע"כ.

ובהלכה ברורה (שם עמוד) כתב הנה הרא"ש (סוכה פרק ב סימן יג) והטור והשלחן ערוך (סימן תרלט סעיף ב) כתבו לענין מצות סוכה שאכילת פת עד כביצה חשיב עראי, ואינו חייב בסוכה ולענין תבשיל העשוי מחמשת מיני דגן אם קבע עליו חשיב קבע, וצריך סוכה ומשמע דבעינן שיקבע עליו ממש, אבל אם אינו קובע עליו אפילו יותר מכביצה חשיב עראי ואינו חייב בסוכה ולא הוי כפת, שכל שאוכל יותר מכביצה חשיב אכילת קבע וחייב בסוכה, אולם המגן אברהם שם (ס"ק ו) כתב שכל שאוכל כביצה חייב בסוכה, ומבואר יוצא מדבריו דאפילו לא קבע עליו כל שאוכל יותר מכביצה חשיב קבע, וכן כתב בשו"ת גנת ורדים (חלק אורח חיים כלל ד סימן ו) לענין פת הבאה בכסנין, שכל שאוכל יותר מכביצה חשיב אכילת קבע ומברך לישב בסוכה, ומכל מקום כתב שלענין תבשיל העשוי מחמשת מיני דגן לא יברך לישב בסוכה, אף על פי שחייב בסוכה, וכן כתב המהר"ם בן חביב בספר תוספת יום הכפורים יומא (ע"ט) דפת הבאה בכיסנין יותר מכביצה חייבת בסוכה, אפילו אם אוכלה דרך עראי. אולם מן החיד"א בשו"ת חיים שאל (חלק א סימן עא) ובמחזיק ברכה (שם סק"ה) כתב שבפת הבאה בכיסנין אפילו אכל יותר מכביצה חשיב כעראי, דפת עד שיקבע סעודתו עליהם, דהיינו שיאכל ג ביצים, ושכן ראה לכמה גדולים בארץ ישראל שלא היו מברכים לישב בסוכה על פת הבאה בכיסנין אפילו אוכל יותר מכביצה, ומכל מקום

לענין דין ישיבה בסוכה חשש החיד"א לסוברים דביותר מכביצה חייב בסוכה, וכן פסק בספר פרי האדמה חלק א (דף מא ע"ג) ועיין עוד במאמר מרדכי (סימן תרלט סק"ג) ועיין במשנה ברורה (שם ס"ק טו) שכתב לבאר בדעת השלחן ערוך שם שאפילו אוכל יותר מכביצה אינו חייב בסוכה, ושהמגן אברהם חולק על זה וסבירא ליה דדין פת הבאה בכסנין ותבשיל העשוי מחמשת מיני דגן כדין פת, וכל שאוכל שיותר כביצה חייב בסוכה, וסיים שדעת האחרונים שאין לברך לישב בסוכה עד שיקבע עליו, וכמ"ש בשלחן ערוך (ועיין עוד במשנה ברורה שם ס"ק טז לענין פת הבאה בכסנין), ומשמע מדבריו שחושש לדברי המגן אברהם לענין לחייבו בסוכה, אבל לענין לברך לישב בסוכה סבירא ליה שיש לחוש לדברי השלחן ערוך ואין לברך, וכן פסק הבן איש חי (פרשת האזינו אות ח) שלא יברך לישב בסוכה על יותר מכביצה פת הבאה בכסנין משום דספק ברכות להקל, וכן פסקו בשו"ת פני יצחק (חלק א מערכת סוכה אות ו) ובספר שער המפקד (נהר פקוד דף קלא עמוד ב).

ולפי האמור נראה שלענין נידוננו יש להקל קודם תפלת מנחה לאכול יותר מבביצה פת הבאה בכיסנין או תבשיל העשוי מחמשת מיני דגן, שיש לומר דדוקא לענין סוכה דאורייתא חששו האחרונים הנ"ל לסברת המגן אברהם להחמיר, אבל לענין טעימה קודם תפלת המנחה דהוי דרבנן יש לסמוך על הוראת מרן השלחן ערוך להקל בזה אפילו לענין סוכה, ופשוט שאין לחלק לענין זה בין תבשיל העשוי מחמשת מיני דגן לבין פת הבאה בכיסנין, דדוקא לענין המוציא וברכת המזון יש לחלק ביניהם, דלענין ברכות בעינן שתהיה עליהן תוריתא דנהמא, כדי שיהיו ראויין לברך עליהן המוציא וברכת המזון, מה שאין כן לענין עצם הדבר דשייך קביעות סעודה על תבשיל העשוי מחמשת מיני דגן (ולענין ברכת לישב בסוכה בקובע סעודתו על תבשיל העשוי מחמשת מיני דגן נקטינן שמברך

מקום כבר באר (שם בס"ק הקודם) שמדברי מרן השלחן ערוך מתבאר דלא סבירא ליה כהרמב"ם ואין לאסור קודם מנחה אלא אכילת קבע ממש אבל אכילת עראי דינה כטעימה ושרי ודו"ק.

ולענין שיעור קביעות בפת הבאה בכסנין בשו"ת אוצרות יוסף (חלק ח סימן ט שם) הביא מחלוקת האחרונים בזה לענין דין ברכת מזונות וברכת המוציא, ושם כתב לענין הלכה דנקטינן כדברי כמה אחרונים שכתבו דבעינן שיאכל כשיעור ארבע ביצים כדי להחשיבו לקביעות סעודה, ושכן פשט המנהג אצל הספרדים ועדות המזרח וע"ש, ונראה שדוקא לענין דין המוציא וברכת המזון בעינן שיאכל כשיעור ארבע ביצים משום דחיישינן לראשונים הסוברים דאכילת פרס היינו ארבע ביצים וספק ברכות להקל, אבל בנידוננו כל שאוכל כשיעור שלש ביצים חשיב קביעות שהרי דעת השלחן ערוך בכמה דוכתי דשיעור אכילת פרס היינו שלש ביצים, ומה גם שיש ספק ספיקא להחמיר על כל פנים באוכל שלש ביצים ודו"ק. עכ"ל.

ה. אם כן מתבאר כיון שביסוד הדין לאסור אכילת עראי כשהגיע זמן המצוה בפת הבאה בכיסנין יש להורות להקל כדעת השו"ע (בסימן רל"ב ס"ג) והגאון חיד"א והמ"ב (לעיל) עד אכילת שלש ביצים של פת הבאה בכיסנין, הוא הדין לענין קריאת מגילה, בפרט בליל יד דמדרבנן היא, אמנם ביום יד' שחיוב קריאתה מדברי קבלה כמבואר בנו"ב (סימן מא) והובא בשע"ת (סימן תרפ"ז ס"ק א) יש להחמיר, דדברי קבלה כדברי תורה דמי, וכדין סוכה שאין לאכול יותר מכביצה של פת הבאה בכיסנין חוץ לסוכה, ה"ה שאין לאכול בשחרית קודם קריאת המגילה כשאין שומר שיזכיר על קריאתה יותר מכביצה של פת הבאה בכיסנין.

עליהן, דומיא דפת הבאה בכיסנין שקובע עליה, וכמו שכתבו המאמר מרדכי והאחרונים בסימן תרלט) ואם כן כשם שעל תבשיל העשוי מחמשת מיני דגן כל שאינו קובע עליו חשיב אכילת עראי, כך לענין פת הבאה בכיסנין, אמנם הפרי מגדים כאן (אשל אברהם ס"ק יב) מצדד להחמיר בזה, והניח בצ"ע ולהלן (סימן תלא אשל אברהם סק"ד) כתב בפשיטות להחמיר בזה, ונראה דסבירא ליה דהעיקר לדינא כסברת המגן אברהם לענין סוכה, ובאמת שהמשנה ברורה (ס"ק לד) הביא להלכה בשם הדרך החיים (הלכות זמן תפלת מנחה אות ז) שעל תבשיל העשוי מחמשת מיני דגן כל שאינו קובע עליו חשיב אכילת עראי, ושרי קודם תפלת מנחה, ומשמע דסבירא להו דבעינן שיקבע עליו ממש אבל אם לא קבע עליו אפילו אוכל יותר מכביצה חשיב טעימה ושרי, וכן פסק בערוך השלחן (סעיף יח) (ועיין בערוך השלחן סימן תרלט סעיף ט שכתב להקל בזה גם לענין סוכה שאפילו אוכל יותר מכביצה כל שאינו קובע עליו חשיב עראי ושרי לאוכלו חוץ לסוכה). ונראה דסבירא ליה להמשנה ברורה שאף על פי שלענין דין ישיבה בסוכה יש לחוש לדברי המגן אברהם להחמיר בזה, וכל שאוכל יותר מכביצה פת הבאה בכסנין או מתבשיל העשוי מחמשת מיני דגן חייב בסוכה, אבל לא יברך לישב בסוכה וספק ברכות להקל, מכל מקום היינו דוקא לענין מצות סוכה דאורייתא, אבל בנידוננו שאף סעודה ממש אינה אסורה אלא מדרבנן יש להקל, ומה גם שאף לענין סוכה דעת מרן השלחן ערוך דבעינן שיקבע עליו ממש, וכל שלא קבע אפילו אכל יותר מכביצה חשיב עראי ושפיר דמי לאוכלו מחוץ לסוכה, ואמנם לדעת הרמב"ם שהחמיר שלא לאכול קודם מנחה אפילו אכילת עראי עדיין יש לומר דבפת הבאה בכיסנין כל שאוכל יותר מכביצה חשיבא אכילת עראי ואסור, מכל

סימן עט

(שו"ע אורח חיים סי' תר"צ סי"ד)

ע"ד חכמים שאמרו לקרות אך ורק עפ"י הקרי ולא הכתיב עכת"ד, ומטבעי אינני מגיב על כל מו"מ הלכתי שאני רואה בחוברות תורניות אפילו אם אינני מסכים עם זה כי אין לדבר סוף, וכל אחד הרשות בידו להביע דעתו לפי הבנתו וזה על אחריותו, וכך הדרך במו"מ של תורה.

אך בנד"ד מאחרי שראיתי שהכותב הפריז על המדה ולא למד מהני תרי צנתרי דדהבא שמהם הביא ראיה לדבריו שכתבו בזהירות ובדרך ארץ שלשיטתם לא צריך לחזור ב' פעמיים והחזיקו בטעות לאומר כן וגם כ' מקצת חכמי הדור והכל כראוי וכמקובל, אבל כאן הוא כותב כמפי הגבורה שהקוראים הם חדשים מקרוב באו ומתחכמים בקריאה זו והם עוברים ע"ד חכמים וכו', לזה הוצרכתי לצאת מגדרי להעמיד מנהג אבות.

א. בנדון זה חדש הכותב הוא בעינינו, אני מעי"ת מרכיש עיר גדולה של חכמים וסופרים, שקטנם עבה ממתניו ושם קראו מקדם קדמתה באמרם כאמרם, וקבלה בידם איש מפי איש לקרוא כך ואני בקטנותי התפללתי בבית הכנסת של הצדיקים ממשפחת פינטו וצלה"ה, ואבא זלה"ה היה הרב והש"ץ של ביהכנ"ס והיה קורא בפני גדולי הדור באמרם כאמרם וכן קראו שם בבתי הכנסת בעיר מאות בשנים, ואין כאן שום מתחכמים אלא ממשיכים בדרכי האבות שנהגו כך מדור דור והעבירו זה לדורות הבאים.

ב. ראייתו מדברי הש"ע בסימן קמ"א ס"ח הוי תלי תניא בדלא תניא, כי שם החזן המתעקש נגד חכמי הדור קרא לפי הכתיב ולא לפי הקרי, ובזה יש לחשוש שאולי מינות נזרקה בו שהוא מהקראים ואכמ"ל, אבל כאן הרי קוראים את שניהם כתיב וקרי תוכ"ד

שאלה:

נשאלתי האם יש סימוכין לקהילות שנהגו לקרוא במגילה באמרם כאמרם.

תשובה:

בקריאת המגילה יש לקרא (אסתר ג, ד) "ויהי 'כאמרם' הקרי בלבד ולא קוראים גם את הכתיב 'כאמרם', כמו בכל המקומות שיש קרי וכתוב וקוראים הקרי בלבד, אמנם מי שנהג לקרא במגילה באמרם כאמרם יש סמך למנהגו.

מרן זיע"א בחזו"ע פורים (עמוד פח) כתב שאין צריך לקרוא הכתיב אלא יש לקרוא הקרי ויהי כאמרם, וכ"ה בסנסן ליאיר (עמוד קלח), והגאון רבי אברהם חפוטא שליט"א בקובץ בית הלל (תמוז התשס"ה חלק כ"ג עמוד צו) כתב וז"ל: בקריאת המגילה בענין באמרם כאמרם ראיתי בקובץ בית הלל (אדר ב' תשס"ה) מאמר מהרב יוסף מזרחי נ"י בענין קריאת המגילה בפסוק (ג), 'ויהי באמרם כאמרם' וזה לשונו שם: ושמעתי כמה חזנים חדשים מקרוב באו שמתחכמים לקרות תיבה זו פעמיים פעם אחת לפי הכתיב ופעם שנייה לפי הקרי, מנהג זה לא היה נהוג בשום מקום לא אצל האשכנזים ולא אצל הספרדים והתימנים, והנהגים כן טעות חמורה בידם, לפי מרן השו"ע (קמ"א, ח) דאזלינן בתר הקרי, והביא מעשה באחד שקרא כמו שהיא כתובה בפני גדולי הדור הר"י אבוהב וה"ר אברהם ואלאנסי וה"ר שמואל ואלאנסי בנו ז"ל והתרעמו שיקרא כפי המסורה, ולא רצה ונידוהו והורידוהו מהתיבה, וכן הביא מס' חזון עובדיה שכ' שאין צריך לקרוא שניהם וכו' וכן הביא מספר סנסן ליאיר שכתב שא"צ לקרות שני פעמים כמו שנהגו מקצת חכמי הדור בטעות, וסיים שם הרב מזרחי שאין יסוד ושורש למנהג זה ועוברים

ואיזה פקפוק יש כאן בדברי חכמים כשקוראים הכתיב והקרי בדבר שכך קבלה בידם מחכמי הדור שלפניהם, ועוד ידוע שהקריאה האחרונה עיקר וכשאומרים באמרם כאמרם הרי כאמרם עיקר ואיזה טעות גמורה יש כאן.

ג. ראיתי דבר מעניין ששני התרגום שבידינו על המגילה תרגום ראשון ותרגום שני כל א' תרגם בפנים אחרות תרגום ראשון תרגם לפי הכתיב באמרם, וכלשונו והוה במלולתהון לותיה והיינו באמרם לפי הכתיב, ותרגום שני תרגם כד הוון אמרין ליה וכו' והיינו כאמרם לפי הקרי, כן דעת המנחת שי שעליו התבסס כ' שהמן אמר למרדכי למה אתה לא משתחוה לי כמו שיעקב השתחוה לעשו כ"ב פעמים, דהיינו ארבע נשותיו אחד עשר ילדיו ויעקב עצמו שבע פעמים סה"כ עשרים ושתים, וזהו כ"ב באמרם כאמרם, אז מרדכי ענה לו שהוא משבט בנימין שלא נוכח כאשר יעקב השתחוה לפני עשו, ולכן גם הוא אינו משתחוה, ועוד אמר מרדכי להמן התורה ניתנה בכ"ב אותיות, כלומר באמרם כאמרם הוי רמז לכ"ב אותיות התורה, לכן אני כיהודי שמחוייב לכ"ב האותיות של תורה אינני יכול להשתחוות לעבודה זרה שעליך, לכן כתוב בהמשך הפסוק ולא שמע אליהם כי הגיד להם אשר הוא יהודי, וכ"ז מדברי המנחת שי והוא כדרכו ציין רק הקרי והכתיב וזה פשוט.

ה. גם יתכן שהקדמונים היה בידם ספק בקריאתה כמו שהסתפקו בלהרוג ולהרוג וכן בפניהם לפניהם ואין אתנו יודע עד מה מאחר שכך נהגו הקדמונים בארצות המערב מדור דור, ולא קמו שום מערערים על זה הן מחכמי הדור והן מגדולי המדקדקים שהיו שם בארצות

המערב, ועכשיו יצא ספר זוכר ברית אבות על מנהגי אבותינו שבמרוקו, ושם הביא בקריאת המגילה שהיו אומרים ויהי באמרם כאמרם אליו יום ויום, ושם ציין כל הדקדוקים במגילה שקבל מזקנו הרב יצחק דלויה הגדול ולמעשה הוא נין ונכד לר' יצחק דלויה הגדול זלה"ה שנפגש עם מרן הב"י וחלק עליו בג' ענינים בהלכה, וקבלה בידינו שמרן זלה"ה הודה לו, וכן קבלתי מרבתי שבארצות המערב ונמצא אצלי כל זה בכתובים ואכ"מ.

אשר על כן כל אחד יחזיק במנהג אבותיו, ואין כאן ח"ו מי שמתכוין לעבור על דברי חכמים הס מלהזכיר, אלא זאת קריאה שמקובלת אצלנו מדור דור ותול"מ. עכ"ל.

והן אמת שלטעם ד' שקוראים לפי שני התרגומים השיב בסנסן ליאיר (שם) שלא נהגו לקרוא לפי התרגומים שמפרש על פי המדרש, אמנם לענין דיעבד כתב שאם טעה הקורא ואמר באמרם בבית כפי הכתיב ולא החזירו אותו, וגמרו קריאת המגילה יצאו בדיעבד, שאין הפרש כ"כ בהבנה. ע"כ, אמנם יש להוסיף שבפסוק זה דהוי כעין שכתב מרן (סימן תרצ ס"ג) אם היה דורשה, שקורא פסוק במגילה שלימה ודורשו, אם כיון לבו לצאת י"ח, יצא, ולא יפסיק בה בענינים אחרים, כשדורשה, שאסור להפסיק בה בענינים אחרים. ע"כ. וכאן הרי לא מפסיק בענין אחר רק מזכיר הכתיב ומיד אחריו הקרי, ויתכן שנהגו כן כאן לאמר הכתיב לפני הקרי להזכיר הדרש, וידוע לי שכן נוהגים חלק מקהילות האשכנזים, וזכורני שגם האדמו"ר רבי אלעזר אביחצירא זיע"א אמר לי שיש שנהגו לקרא כן.

מפתחות

סימן עו

בענין משלוח מנות ע"י רחפן הביא באות א מזו טעמים למצות משלוח מנות וכתב הנראה דלטעם שהוא של התרומת הדשן שהוא מדין הסעודה, וכן לטעמים שהוא מדין הנתונה וזכר לנס אין דין בצורת המשלוח אלא בתוצאה, וכן לטעם שהוא להורות שכעת אפשר לאכול משל חברו ואין לחושדו בכשרות, אם יודע ממי מקבל יוצא בזה ידי מצות המשלוח, ומשלוח ע"י רחפן שהגיע ליעדו מקיים בו המצוה אף לכתחילה.

אמנם לטעם שכתב בספר מנות הלוי שהוא להרבות אהבה בין רעים, וכן לטעם של הב"ח שתהיה שמחה משותפת עם אחיו, וכן לטעם שהוא לעורר אהבת בני ישראל, נראה שלא מועיל משלוח ע"י רחפן לכתחילה, שאין זה מדרך קירוב כל כך אף אם יודע ממי קבל. ובאות ב' הביא שנחלקו הפוסקים אם צריך לשלוח ע"י שליח דוקא או אף ע"י עצמו, וכתב שאף שיש מחמירים לשלוח ע"י שליח דוקא כשלשון הכתוב "ומשלוח" מנות ויש בזה יותר כבוד, אמנם אין זה מוכרח להלכה, ויוצא ידי חובה גם כשמביא בעצמו המשלוח, והעלה דלכן לכתחילה ישלח משלוח אחד שיביאו לחברו בדרך חיבה וקירוב כדת ע"י שליח או בעצמו, ואם ירצה לשלוח עוד משלוח אף ע"י רחפן שמגיע ליעדו יוצא גם בזה ידי חובת משלוח מנות, וכן אם לא היה באפשרותו לשלוח משלוח אלא ע"י רחפן שהגיע ליעדו יצא בו ידי חובת מצות משלוח מנות.

סימן עז

בענין משלוח מנות באבל הביא באות א' שלדעת הטור ושו"ע (סי תרצ"ו ס"ו) ועוד, האבל חייב במשלוח מנות, שלא כדעת הרי"ז שכתב לפטור האבל ממשלוח מנות, והמהרי"ל בתשובה (סי' לא) כתב דאין משלחין לאבל כל שנים עשר חדש על אביו ואמו. וכ"פ הרמ"א (שם וביו"ד סי' תפ"ה ס"ג), ובתשובות מימוניות לספר שופטים (סי' ט"ז) והובא בהגה בשו"ת לחם שערים (יחיא"ל מיכל סי' לו אות ג) כתב שאבל רשאי לשלוח מנות לשלשה מחבריו, והפמ"ג בשו"ת מגידות (ס"ס נח) כתב שעד שלשים יום אין לו לשלוח ליותר מאדם אחד, אבל לאחר מכן תוך י"ב חודש רשאי לשלוח להרבה אנשים, ובנחלת שבעה (הלוי ח"ב סי' יז) כתב שרשאי לשלוח לשני חברים ולא יותר, ובשו"ת לחם שערים (שם) והגרי"ש"א באשרי האיש (עמוד שי) כתבו שאינו רשאי לשלוח אלא רק לאדם אחד, כדי לקיים את עיקר חיוב המצוה ולא יותר מכך, והובא בכי בא מועד (פורים עמוד קל), וכתב בילקוט יוסף (שם) טוב שהאבל לא ירבה במשלוח מנות ובשם המטה משה (סי' תתרי"ז) כתב ונכון שישלח מנות של בשר ודגים פירות וירקות וכיוצא בהם, ולא תפנוקי מעדנים ומיני מתיקה מיוחדים. ובאות ב' כתב שדינו של הרמ"א שאין שולחין לאבל על אב ואם כל י"ב חודש ולשאר קרובים תוך ל', הטעם כדין שאילת שלום שאסור י"ב חודש. ובמשנה ברורה (שם ס"ק כ"א) כתב ע"פ הגר"א (ס"ק י"ד) דבמקום שנהגו להקל לשאול בשלומם מותר לשלוח להם מנות ג"כ בתוך י"ב חודש [אבל לא בתוך שלשים], והמג"א (ס"ק יב) כתב שכוונת הרמ"א להורות שכל זה לדעת

האומרים שכל דיני אבלות נוהגים בפורים אבל במקום שאין נוהגים אבלות בפורים דין פורים כדין שבת, ובמקום שנהגו לשאול בשלום אבלים בשבת מותר לשלוח אליו מנות ע"כ.

אבל לא ישלחו לו מיני שמחה. וכ"כ במג"א בשם ספר חסידים (סי' תשיג) ופשוט דאם האבל הוא עני דמותר לשלוח לו מעות דלא גרע מצדקה, ובילקוט יוסף (שם) כתב שכ"כ גם בבן איש חי (פרשת תצוה אות יח) דאבל שהוא בתוך י"ב חודש על אב או אם לא ישלחו לו משלוח מנות כלל. וכ"כ גם בשו"ת איש מצליח (חלק א' דף ס"ג ע"ב) אולם לפי מה שנתבאר שהעיקר כדעת מרן ביו"ד (סימן תא ס"ו) שאין אבלות בפורים לא בי"ד ולא בט"ו אלא רק דברים שבצינעא נוהג, לפי זה יש להורות שיכולים לשלוח מנות לאבל לשמחת פורים, וכ"כ האחרונים, ומ"מ גם לסברת הרמ"א כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' ק"ז אות ג') אם שלחו לו רשאי לקבלם, ובשו"ת אבן השהם (פלמוטר סי' יד) דיצא ידי חובה זה ששלח לו. ובלא"ה מותר לשלוח מנות להרב כשהוא אבל בתוך י"ב חודש דהוי כתשלום חוב, ולא משום שמחה וכמבואר בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ה סי' רלו). ובאות ג' הביא דברי הרמ"א (שם) ואם אין בעיר אלא האבל עם אחר, חייב לשלוח לאבל כדי לקיים לשלוח מנות, אא"כ מחל האבל על מנתו (מהרי"ב), ובאות ד' הביא דברי שו"ת ישכיל עבדי ח"ח (האו"ח סי' כ אות מג) שכתב שאם האשה אבלה מותר לשלוח לבעלה שאינו אבל משלוחי מנות, שלא נוהגים היום למש"כ מרן ביו"ד (סי' שעד ס"ו) שכל מי שמתאבל עליו מתאבל עמו, חוץ מאשתו שאע"פ שהוא מתאבל עליה אינו מתאבל עמה אלא על אביה ואמה, וכן הוא בחזון עובדיה פורים (עמוד קצג), ובתשובות והנהגות (ח"א סי' תרצב) שאיש אבל אין לשלוח לו לאשתו משלוח למנות שהוא כהערמה, אבל חברותיה רשאיות לשלוח לה ע"כ. ובכי בא מועד (שם) כתב דהמקל בכל מצב יש לו על מי לסמוך.

סימן עח

בדין אכילת פת הבאה בכיסנין או מעשה קדירה קודם קריאת המגילה בליל יד', הביא באות א' התרומת הדשן (סימן קט) והשו"ע (בסימן תרצב סעיף ד) מי שהוא אנוס קצת ואינו יכול לילך לב"ה וצריך להמתין עד אחר שקראו הקהל, וקשה עליו לישב בתענית כל כך, יכול לשמוע קריאתה מבעוד יום מפלג המנחה ולמעלה. וכתב הרמ"א (שם) אבל אסור לאכול קודם שישמע קריאת המגילה, אפי' התענית קשה עליו. ובאות ב' הביא המגן אברהם (שם ס"ק ז) שכתב משמע דטעימה שרי, ומ"מ אין להקל אלא לצורך גדול וכ"כ המשנה ברורה (ס"ק יד) בשמו דדוקא אכילה אסור אבל טעימה בעלמא שרי, ועל כן טוב יותר להקל לאיש הזה שיטעום קודם קריאת המגילה ולא להקל לקרות מפלג המנחה ולמעלה, דהפר"ח קרא תגר על קולא זו ודעתו דקודם צה"כ אינו יוצא כלל אפילו דיעבד, וכן משמע דעת הגר"א בביאורו. ואפילו טעימה אין להקל אלא לצורך גדול דהיינו חולה קצת או מי שמתענה והתענית קשה לו ושיעור טעימה היינו כביצה פת או משקין כשיעור ביצה. ובאות ג' הביא תשובת היביע אומר (חלק ט אורח חיים סימן סז) שהעיר על המג"א שכתב שרק בצורך גדול יש להתיר הטעימה והלא סתמא דמילתא

אחר תענית אסתר, לכמה אנשים חשיב צורך גדול לטעום משהו קודם קריאת מגילה. ולכן נראה שלא כתב כן המג"א אלא לחומרא בעלמא. ודחה דברי הגר"ח פלאג'י במועד לכל חי (סי' לא אות עז) שהחמיר בזה, ובאות ד' הביא מש"כ בשולחן ערוך (סימן רלב סעיף ג) במה שאסור קודם מנחה וז"ל: והא דאסור לאכול סעודה קטנה, היינו כשקובע לסעודה, אבל לטעום, דהיינו אכילת פירות, מותר. והוא הדין לאכול פת כביצה כדרך שאדם אוכל, בלא קבע, מותר. ע"כ. והוא מקור הדין לאסור האכילה כשהגיעה זמן קיום המצוה, ובהלכה ברורה (שם) הוכיח שלדעת מרן כמבואר בשו"ע (סימן תרלט ס"ב) יש להתיר אכילת פת הבאה בכיסנין קודם מנחה עד שיעור שלש ביצים, שהרי דעת השולחן ערוך בכמה דוכתי דשיעור אכילת פרס היינו שלש ביצים. ובאות ה' כתב שלפי זה הוא הדין לענין קריאת מגילה, בפרט בליל יד דמדרבנן היא, אמנם ביום יד' שחייב קריאתה מדברי קבלה כמבואר בנו"ב (סימן מא) והובא בשע"ת (סימן תרפ"ו ס"ק א) יש להחמיר, דדברי קבלה כדברי תורה דמי, וכדין סוכה שאין לאכול יותר מכביצה של פת הבאה בכיסנין חוץ לסוכה, ה"ה שאין לאכול בשחרית קודם קריאת המגילה כשאין שומר שיזכיר על קריאתה יותר מכביצה של פת הבאה בכיסנין.

סימן עט

בענין קריאת המגילה יש לקרוא (אסתר ג, ד) "ויהי כאמרם" הקרי בלבד ולא קוראים גם את הכתיב 'כאמרם', כמו בכל המקומות שיש קרי וכתיב וקוראים הקרי בלבד, וכ"כ בחזו"ע פורים (עמוד פח) ובסנסן ליאיר (עמוד קלח) ע"פ מרן השו"ע (קמ"א, ח') דאזלינן בתר הקרי, אמנם מי שנהג לקרוא במגילה באמרם כאמרם יש סמך למנהגו כמו שכתב הגאון רבי אברהם חפוטא שליט"א בקובץ בית הלל ה' מעמים עי"ש וכתב דיש להוסיף שבפסוק זה דהוי כעין שכתב מרן (סימן תרצ ס"ג) אם היה דורשה, שקורא פסוק במגילה שלימה ודורשו, אם כיון לכו לצאת י"ח, יצא, ולא יפסיק בה בענינים אחרים, כשדורשה, שאסור להפסיק בה בענינים אחרים. ע"כ. וכאן הרי לא מפסיק בענין אחר רק מזכיר הכתיב ומיד אחריו הקרי, ויתכן שנהגו כן כאן לאמר הכתיב לפני הקרי להזכיר הדרש.

לה"ו בינ"ו עמ"י עש"ו

בשורה טובה לאנשי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אשיחה בהקיד"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בהקיד באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

הספרים מעוטרים בהסכמת גדולי הדור שליט"א מלאים בהלכות בקניני תורה ובדרכים לעבודת ה' יתברך משולבים בסיפורים על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף

להשלים את סדרת הספרים בהלכה לזיכוי הרבים

וזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תגן בעדכם

ניתן להקדיש פרשיות

לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב

052-7627127 אש.ש. אש.ש. X

לקבלת גיליונות אלו חינם
יש לשלוח בקשה למייל:
toraoren@gmail.com

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000